

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

โดยธรรมชาติของมนุษย์มักมีพฤติกรรมตามแนวความคิดและความเชื่อในสิ่งที่ตนยึดถือ ศรัทธาเสมอ ดังเกิดได้ว่าผู้เลื่อมใสศรัทธาในแนวความคิด ลัทธิความเชื่อ หรือศาสนาใดย่อมมีพฤติกรรมอยู่ในกรอบแห่งแนวความคิด ลัทธิความเชื่อหรือกรอบแห่งคำสอนของศาสนานั้น ๆ การอบรมเลี้ยงดูบุตรซึ่งเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ จึงมีลักษณะและรูปแบบตามแนวความคิดและความเชื่อของบิดามารดา ผู้อบรมเลี้ยงดู ซึ่งส่วนใหญ่กระทำโดยอาศัยแบบอย่าง หรือวิธีการที่ตนเองเชื่อถือ หรือเคยได้รับมาก่อน ด้วยเหตุนี้ บุคลิกภาพ อารมณ์ และความรู้สึคนึกคิดของบุตร จะได้รับการพัฒนาอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

สุชา และ สุรางค์ จันทร์เอม ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอิทธิพลของความเชื่อของบิดามารดาต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรว่า “เด็กไม่ว่าจะเชื่อชาติใด วัฒนธรรมใด หรือศาสนาใดก็ตาม การเจริญเติบโตของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจต่างมี รากฐานมาจากประสบการณ์ภายในครอบครัว ดังนั้นถ้าหากพ่อแม่มีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างไร ก็ย่อมจะถ่ายทอดความคิดและแนวทางปฏิบัติให้แก่เด็กอย่างนั้น” (2516 : 224, อ้างถึงใน เกษมสุข เกลียวศักดิ์, 2521 : 1) ขณะที่ผลการศึกษาของ เซียร์ส (Sears) สรุปว่า “ความแตกต่างกันในเรื่องศาสนาทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรต่างกัน” ดังนั้นบิดามารดาที่นับถือศาสนาอิสลามก็ย่อมมีแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แตกต่างจากบิดามารดาที่นับถือศาสนาอื่น เพราะหลักความเชื่อถือศรัทธาที่แตกต่างกันนั่นเอง (1957, อ้างถึงใน พวงทอง ป็องภักย์, 2528 : 84-85)

อิสลามเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ด้วยหลักความเชื่อและหลักการปฏิบัติสำหรับมนุษย์อย่างครบถ้วนในทุก ๆ ด้าน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า :

﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ... الْآيَةُ . ﴾

(ส่วนหนึ่งของโองการที่ 3 บทอัลมาอิดะฮ์)

ความว่า “วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้วซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้าและข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้า...”

ความสมบูรณ์ของศาสนาอิสลามในที่นี้หมายถึง ความครบถ้วนสมบูรณ์ของบทบัญญัติทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางกายและหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติทั่วไปและบทบัญญัติเฉพาะ อิสลามจึงเป็นครรลองแห่งชีวิตสำหรับประชาชาติมุสลิมในทุกยุคสมัยในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตร

อิสลามส่งเสริมการมีบุตรและกำหนดให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ของบิดามารดา โดยถือว่าบุตรเป็นเสมือนหนึ่งของขวัญจากพระเจ้าที่อยู่ในความดูแลของผู้เป็นบิดามารดา บุตรที่ติดนอกจากจะเป็นความชื่นตาชื่นใจของบิดามารดาขณะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้แล้ว คำขอพรของบุตรยังเป็นสายธารแห่งกุศลกรรมของบิดามารดาภายหลังจากตายอีกด้วย ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า :

((إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ، انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ، صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ، وَعِلْمٌ يُنْفَعُ بِهِ، وَوَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ))¹

ความว่า “เมื่อมนุษย์คนใดถึงแก่ความตายการงานของเขาขอมหาคุณคดองลง ยกเว้นสามประการ การบริจาคทานไม่สลาย ความรู้ที่ให้ประโยชน์ และบุตรที่ดีขอพรให้แก่เขา”

การมีบุตรที่ดีมีคุณธรรมจึงเป็นความหวังและเป้าหมายสำคัญที่สุดของครอบครัวในอิสลาม ครอบครัวใดที่มีบุตรเกรงและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่อยู่ในครรลองของศาสนาถือเป็นครอบครัวที่ล้มเหลว และมีโชเป็นความล้มเหลวเฉพาะในโลกนี้เท่านั้น ทว่าในโลกหน้าบิดามารดาก็ยังคงต้องรับผิดชอบและถูกลงโทษหากพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือความประพฤติน่าไม่ดีของบุตรนั้นเกิดจากการที่บิดามารดาไม่เลี้ยงดูอบรมอย่างถูกวิธี เพราะอิสลามถือว่า ครอบครัวคือผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อธรรมชาติอันบริสุทธิ์ (อัลฟิฏเราะฮฺ) ของบุตร ความเบี่ยงเบนใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุตรถือว่ามีสาเหตุและที่มาจากบิดามารดา (al-Nihlawī, 1996 : 139) ฉะนั้นบุตรจะเติบโตด้วยธรรมชาตินิสัยอย่างไรขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาโดยแท้

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของบิดามารดาที่มีต่อธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของบุตรช่วงปฐมวัย

((مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ نَصْرَانِيَّةً، أَوْ يَمَجْسَانِيَّةً))

¹ หะดีษบันทึกโดยมุสลิม, กิตาบที่ 26 บาบที่ 4 หะดีษหมายเลข 3084 ; อัศเศอิมีย, กิตาบที่ 12 บาบที่ 36 หะดีษหมายเลข 1297 (อัศเศอิมีย กล่าวว่าเป็นหะดีษหะสันเศาะอียฺ) ; อันนะเศาะอีย, กิตาบที่ 30 บาบที่ 8 หะดีษหมายเลข 3591, ; ออบูดาวูด กิตาบที่ 12, บาบที่ 14, หะดีษหมายเลข 2494, และ อะหมัด อากษบุซรอเยเราะฮฺ ﷺ หะดีษหมายเลข 8489, ตำนวนที่อ้างเป็นของ อัศเศอิมีย.

كَمَا تُنتِجُ الْبَهِيمَةَ جَمْعَاءَ، هَلْ تُحْسِنُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ¹

ความว่า “ไม่มีเด็กคนใดที่ได้ถือกำเนิดขึ้นนอกจากกำเนิดขึ้นมาบนธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ครั้นแล้วบิดามารดาของเขาก็จะทำให้เขากลายเป็นยิวหรือเป็นคริสเตียนหรือเป็นผู้บูชาไฟ เช่นเดียวกับสัตว์ที่เกิดมามีอวัยวะครบบริบูรณ์ พวกท่านคิดหรือว่ามันจะกลายเป็นสัตว์ที่หูขาดงมกแห้วง”

ผลการศึกษาของ ทิสนา แคมฉี และคณะ (2536 : 90) เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยได้ข้อสรุปในลักษณะเดียวกันคือ “ปฐมวัยเป็นช่วงวิกฤติของชีวิตมนุษย์ (Critical Period) และเป็นระยะที่ระบบต่าง ๆ ของร่างกายมีการก่อตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับในช่วงนี้จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กไปจนตลอดชีวิต การได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมในวัยนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะวางรากฐานชีวิตของเด็ก” ฉะนั้นการที่เด็กเติบโตขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นเป็นกำไรและเป็นพื้นฐานขั้นแรกที่จะนำเขาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต (นิคม วรรณราชู, 2542 : 109)

การศรัทธาในอิสลามเริ่มจากการรู้จักและศรัทธาในพระเจ้า ซึ่งจะส่งผลให้มนุษย์รู้จักตัวเองและเข้าใจแก่นสารของชีวิต ศรัทธาในคัมภีร์ทำให้มนุษย์มีธรรมนูญแห่งชีวิต ศรัทธาในเราะสุล ﷺ ทำให้มนุษย์มีแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ ศรัทธาในการกำหนดศกาวการณ์แห่งพระเจ้าทำให้มนุษย์พบทางออก และทางแก้ทุกปัญหาที่ประสบ ซึ่งมุสลิมนถูกเรียกร้องให้ทำความเข้าใจอย่างต่อแท้ต่อการศรัทธา และยึดมั่นต่อการศรัทธาดังกล่าว (al-Jarbu', 2000 : 23) ด้วยเหตุนี้พื้นฐานการศรัทธาในอิสลามที่ถูกต้องของครอบครัวจึงเป็นพลังสำคัญยิ่งต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้ถูกทาง ไม่เลี้ยงดูแบบหลงทิศผิดทาง มิเช่นนั้นแล้วครอบครัวจะกลายเป็นผู้ทำลายคุณภาพของทายาทตนเองและทำลายอนาคตของสังคมและประเทศชาติเป็นอันดับต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในศาสนาอิสลามมีทั้งหลักปฏิบัติที่ครบถ้วนสมบูรณ์และมีศรัทธาอันมั่นคง แต่หากมุสลิมไม่ศึกษาให้เข้าใจต่อแท้ก็จะเกิดความสับสนและปฏิบัตินอกเจตนารมณ์ของศาสนาได้ เช่น การศรัทธาต่อการกำหนดศกาวการณ์แห่งพระเจ้า โดยเชื่อว่าชะตาชีวิตมนุษย์แต่ละคนไม่ว่าการเกิด แก่ เจ็บ หรือตาย เป็นคนชั่วหรือเป็นคนดี มีฐานะยากจนหรือร่ำรวยล้วนเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้แล้วทั้งสิ้น การศรัทธาข้อนี้ทำให้บิดามารดาบางครอบครัวเข้าใจไขว่เขวและส่งผลการอบรมเลี้ยงดูบุตร ปล่อยให้ปล่อยเลยบุตร เพราะเชื่อว่าบุตรจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับการกำหนดของพระเจ้านั้นมิใช่อยู่ที่การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

¹ หะดีษบันทึกโดยบุคอรีย, กิตาบที่ 12 บาบที่ 78 หะดีษหมายเลข 1271 ; มุสลิม, กิตาบที่ 47 บาบที่ 6 หะดีษหมายเลข 4803.

นอกจากนั้น ความศรัทธาที่ไม่มั่นคงย่อมทำให้ง่ายต่อการยอมรับเอาจารีตประเพณี ที่มีได้วางอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้อง ของศาสนา เช่น การทำบุญฝากท้องเมื่อตั้งครรภ์ได้ระยะหนึ่ง โดยเชื่อว่า จะบังเกิดความสำเร็จแก่มารดาและทารกในครรภ์ มีหมอด้านยาทำการอาบน้ำท้องเพื่อให้คลอดง่าย การปรึกษาหมอดูในการดูดวงชะตาราศีและตั้งชื่อให้เหมาะกับวันเกิดหรือวันเวลาตกฟาก การห้ามทักหรือชมเด็กที่มีหน้าตาดีว่าสวยหรือน่ารักเพราะเชื่อว่าจะเป็นเหตุให้ชั้ยฎอน (มารร้าย) หรือผีสาวนางไม้จะมารบกวน และการทำพิธีปิดรังควานโดยหมอด้านยาหรือหมอไสยศาสตร์เมื่อเด็กเจ็บป่วย หรือร้องไห้ยามพลบค่ำ ประเพณีเหล่านี้นอกจากมิใช่พฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตรตามแนวทางของอิสลามแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถอธิบายเหตุผลทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์ได้ แต่กลับปรากฏอยู่ในสังคมมุสลิม แม้กระทั่งสังคมที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ เกษมสุข เจริญศักดิ์ (2521 : 53) เรื่อง ความเชื่อของบิดามารดาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและความกลัวของเด็กก่อนวัยเรียน ในสี่จังหวัดภาคใต้¹ ได้ข้อสรุปว่า “มารดาที่นับถือศาสนาอิสลามมีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนอย่างไม่มีเหตุผลสูงกว่ามารดาที่นับถือศาสนาพุทธ และชาวมุสลิมมีความเชื่อหลาย ๆ ประการเหมือนชาวพุทธ” ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากครอบครัวมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมีการคบค้าสมาคมและช่วยเหลือเกื้อกูลกันจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ นวลตา วันเพ็ญ (2529 : 74) เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตรของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตร และด้านหนึ่งที่ได้ศึกษา คือ ปัจจัยด้านศาสนา พบว่า “สตรีที่นับถือศาสนาพุทธและสตรีที่นับถือศาสนาอิสลาม มีพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตร ไม่แตกต่างกัน” แม้การวิจัยนี้ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่พบความแตกต่างเด่นชัด ระหว่างพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตรของสตรีที่นับถือศาสนาพุทธและที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ก็ทำให้ทราบว่ามีครอบครัวมุสลิมส่วนหนึ่งแม้เพียงไม่กี่ครอบครัวในอำเภอหาดใหญ่ มีพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตร ไม่แตกต่างจากครอบครัวชาวพุทธ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะศาสนาเริ่มมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตน้อยลง ความเชื่อถือในศาสนาเปลี่ยนแปลงไป กฎข้อบังคับของศาสนาได้รับการยอมรับปฏิบัติตามน้อยลง โดยเฉพาะในเขตเมือง

นอกจากปัจจัยด้านศาสนาแล้ว วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์อบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา ยังส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตร ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูโดยขาดหลักการและแนวทางที่ถูกต้อง เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบให้

¹ สี่จังหวัดภาคใต้คือ สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส.

อิสระมากเกินไป หรือควบคุมเข้มงวดมากเกินไป การลงโทษ ด้วยความรุนแรงจนเป็นเหตุให้บุตร เป็นคนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว แข็งกระด้าง ไม่เชื่อฟังบิดามารดา จนนำไปสู่ความขัดแย้งและการ ล่มสลายของครอบครัว ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในครอบครัวไทยยุค ปัจจุบัน ทั้งในครอบครัวชาวไทยทั่วไปและครอบครัวชาวไทยมุสลิม เยาวชนส่วนหนึ่งจึงกลายเป็น ปัญหาของสังคม ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทุ่มเททั้งกำลังคนและงบประมาณจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติครอบครัวและเยาวชน ครอบครัวที่กำลังประสบกับปัญหาเหล่านี้ค่อนข้างหนัก คือครอบครัวของสังคมเมืองเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองหลวง คือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีครอบครัว มุสลิมเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่ง

จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับครอบครัวไทยมุสลิม และครอบครัวของสังคมไทยโดยรวม ประกอบกับเป้าหมายของอิสลามที่ต้องการให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งการ ศรัทธาที่มั่นคงและถูกต้องเพื่อการเตรียมสมาชิกใหม่ให้ช่วยสรรสร้างสังคมให้สงบสุข และจรด โลกไปตามเจตนารมณ์แห่งพระเจ้า ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการศรัทธาในอิสลาม กับ พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวไทย มุสลิมในกรุงเทพมหานครว่าได้ทำการอบรมเลี้ยงดูบุตรบนพื้นฐานของหลักศรัทธาตามแนวทาง ของ อัลกุรอานและสุนนะฮ์หรือไม่ มีแนวความคิดและทิศทาง ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้อาจทำให้ได้รู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เกิดขึ้นใน สังคมมุสลิม ซึ่งอาจเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนมุสลิม รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนในสังคมไทยโดยรวม อินชาอัลลอฮ์

อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัลกุรอาน

จากการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศรัทธาในอิสลามและการอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวทางแห่งอัลกุรอานนั้น พบว่าในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ซ็วได้ตรัสถึงเรื่องการ ศรัทธาไว้เป็นหลักสำคัญและละเอียดอ่อนยิ่ง นักปราชญ์มุสลิมบางท่านให้ทัศนะว่า การศรัทธาใน อิสลามปรากฏสอดแทรกอยู่ทั่วไปในอัลกุรอานเกือบทุกโองการ (al-Albānī, 1984 : 89) เพียงแต่ อยู่ในบริบทหรือสถานการณ์ที่หลากหลายแตกต่างกัน โองการเหล่านั้นมีความครอบคลุมทั้งในด้าน ความหมายและเนื้อหาสาระของการศรัทธา ปวงปราชญ์มุสลิมในอดีตได้ทุ่มเทความเพียรพยายาม อย่างมากในการศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ โองการทั้งหลายดังกล่าว พร้อมทั้งได้แสดงทัศนะและ ชี้แจงแก่นหหลักการศรัทธาในอิสลามไว้อย่างเป็นระบบ แม้จะมีทัศนะแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น

ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและยุคสมัยที่ต่างกันก็ตาม (ดังปรากฏรายละเอียดในบทที่ 2)

นอกจากนั้น คัมภีร์อัลกุรอาน ได้ยืนยันถึงการศรัทธาในอิสลามว่าเป็นรากฐานสำคัญของการประพฤติปฏิบัติและความดีงามทั้งมวลรวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากบุตรเป็นเสมือนหนึ่งของขวัญอันมีค่าที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้เป็นบิดามารดา อัลลอฮ์ ﷻ ได้คริสตอนมมนุษย์ไว้ในทุกวัยในหลายโอกาส ต่างวาระต่างสำนวนและหลากหลายรูปแบบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่เดียวกันทรงประทานโอองการชี้นำมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บิดามารดา ให้พึงนึกพิเคราะห์ใคร่ครวญถึงการกำเนิดตลอดจนพัฒนาการของบุตรในแต่ละขั้นตอนของการเจริญเติบโต เพื่อเป็นการเสริมสร้างความศรัทธาให้มั่นคงแก่บิดามารดา ควบคู่ไปกับการน้อมรับแนวทาง การอบรมเลี้ยงดูที่สอดคล้องกับความศรัทธาของบิดามารดาและสอดคล้องกับธรรมชาติของทารก บนพื้นฐานของการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังปรากฏในโอองการต่าง ๆ ดังนี้

1. การศรัทธาเป็นรากฐานของอิสลามและพฤติกรรมที่ดีงามทั้งมวล กล่าวคือความดีใดหรือแม้กระทั่งศาสนกิจใดที่ไร้รากฐานแห่งศรัทธาย่อมเป็นอันไร้ผล

อัลลอฮ์ ﷻ ครัสว่า :

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ... الْآيَةَ ﴾

(ส่วนหนึ่งจากโอองการที่ 15 บทอัลหุญรอด)

ความว่า “แท้จริงศรัทธาชนที่แท้จริงนั้น คือบรรดาผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์และเราะฮ์สูลของพระองค์ แล้วพวกเขาไม่สงสัยเคลือบแคลงใจ แต่พวกเขาได้เสียสละต่อสู้ ค้ำจุนด้วยทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาและชีวิตของพวกเขา ไปในหนทางของอัลลอฮ์...”

อัลลอฮ์ ﷻ ครัสว่า :

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴾

(บทอัลกะฮฟู โอองการที่ 30)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย เราจะไม่ให้การตอบแทนของผู้กระทำความดีสูญหายอย่างแน่นอน”

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า :

﴿ ... وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ ۖ
وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 5 บทอัลมาอิดะฮฺ)

ความว่า “...และผู้ใดปฏิเสธการศรัทธาแน่นอนงานของเขาก็ไร้ผลขณะเดียวกัน
ในวันอาคิเราะฮฺพวกเขาจะอยู่ในหมู่ผู้ที่ขาดทุน”

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ ... أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ ۖ وَكَانَ ذَلِكَ
عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ... الْآيَةَ ﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 19 บทอัลอะหฺซาบ)

ความว่า “...ชนเหล่านั้นพวกเขาไม่ได้ศรัทธาอัลลอฮฺจึงทรงให้การทำงานของพวกเขาไม่
บังเกิดผล และนั่นเป็นเรื่องง่ายค้ายแก่พระองค์...”

2. การอบรมเลี้ยงดูบุตรนับตั้งแต่เริ่มเป็นก้อนเลือด ก้อนเนื้ออยู่ในครรภ์กระทั่งคลอด ออก
มาเป็นทารก ช่วงปฐมวัย วัยเยาว์ อบรมจนบรรลุนิติภาวะ อิสลามถือเป็นการประกอบคุณงาม
ความดี ทั้งเป็นการกระทำที่อันสำคัญที่บิดามารดามุสลิมต้องปฏิบัติด้วยความซื่อตรง

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَيَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُلُوبًا أَنفُسَكُمُ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا ... الْآيَةَ ﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 6 บทอัลตะหฺรีม)

ความว่า “โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวก
เจ้าให้พ้นจากไฟนรก...”

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า :

﴿ وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا
وَحَمَلُهُ وَفَصَّلَتْهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ... الْآيَةَ ﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 15 บทอัลอะหฺกอฟ)

ความว่า “และเราได้ตั้งเสียมมนุษย์ให้ทำคือบิดามารดาของเขา มารดาของเขาได้
อุ้มครรภ์เขาด้วยความเหนื่อยยาก และได้คลอดเขาด้วยความเจ็บปวด และการอุ้ม
ครรภ์เขาและการหย่านมของเขาในระยะเวลาสามสิบเดือน....”

อัลลอฮฺ ﷻ ครีเสวว่า

﴿ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ
يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ... (الآية.﴾

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 233 บทอัลบะเกาะเราะฮฺ)

ความว่า “และมารดาทั้งหลายนั้นจะให้หันมแก่ลูก ๆ ของนางภายในสองปีเต็ม
สำหรับผู้ที่ต้องการจะให้ครบถ้วนในการให้หันมและหน้าที่ของพ่อเด็กนั้น คือ
ปัจจัยยังชีพของพวกนางและเครื่องนุ่งห่มของพวกนางโดยชอบธรรม....”

3. การอธิบายแจกแจงเกี่ยวกับการสร้างมนุษย์ซึ่งเริ่มต้นจากดิน จากเช็อสูจิ และพัฒนาการ
เป็นก้อนเลือด เป็นก้อนเนื้อ จนกระทั่งกลายเป็นรูปร่างที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงประสงค์แต่
ผู้เดิวนั้นเป็นภาพลักษณ์ที่ทำให้บิดามารดามุสลิมได้ประจักษ์และตระหนักในความปรีชาญาณของ
พระองค์ ซึ่งจะนำไปสู่การนอบน้อมขอขอบคุณต่อพระองค์ด้วยจิตที่เปี่ยมล้นด้วยความศรัทธา

อัลลอฮฺ ﷻ ครีเสวว่า

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ
جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٤﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا
الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْمًا فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا ثُمَّ
أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٥﴾﴾

(บทอัลมูมิनुน โองการที่ 12-14)

ความว่า “และขอสาบานว่าแน่นอนเราได้สร้างมนุษย์มาจากธาตุน้ำของดิน แล้วเราทำ
ให้เขาเป็นเช็อสูจิอยู่ในที่พักอันมั่นคง แล้วเราได้ทำให้เช็อสูจิกลายเป็นก้อนเลือด
แล้วเราได้ทำให้ก้อนเลือดกลายเป็นก้อนเนื้อ แล้วเราทำให้ก้อนเนื้อกลายเป็นกระดูก
แล้วเราหุ้มกระดูกนั้นด้วยเนื้อ แล้วเราได้เป่าวิญญาณให้เขากลายเป็นอีกรูปร่างหนึ่ง
ดังนั้น อัลลอฮฺทรงอำริญยิ่งและทรงเป็นเลิศแห่งปวงผู้สร้าง”

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَا لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾﴾

(บทอัสดัจญะฮฺ โองการที่ 8-9)

ความว่า “แล้วทรงให้การสืบตระกูล ของมนุษย์มาจากน้ำ(อสุจิ)อันไร้ค่า แล้วทรงทำให้เขามีสัดส่วนที่สมบูรณ์ และทรงเป่ารูกุ(วิญญาณ)ของพระองค์เข้าไปในเขาและทรงให้พวกเขาได้ยินและได้เห็นและได้มีจิตใจ(สติปัญญา) ส่วนน้อยเท่านั้นที่พวกเขาขอบคุณ”

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦﴾﴾

(บทอาละอิมรอน โองการที่ 6)

ความว่า “พระองค์คือผู้ทรงทำให้พวกเขามีรูปร่างขึ้นในมดลูก ตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ไม่มีสิ่งใดควรได้รับสักการะใด ๆ นอกจากพระองค์เท่านั้นผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงปรีชาญาณ”

4. พัฒนาการของทารกในครรภ์ตั้งแต่เป็นน้ำเชื้อ เป็นก้อนเลือด เป็นก้อนเนื้อจนกระทั่งเป็นรูปร่างมนุษย์ที่มีสัดส่วนสมบูรณ์นั้น เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของการฟื้นคืนชีพของมนุษย์หลังจากตาย การอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงเอื้ออำนวยให้มนุษย์ได้พัฒนาจิตระเหิรและเชื่อมั่นต่อการบังเกิดใหม่ในวันอาคิเราะฮฺอย่างหนักแน่น ไร้ความคลางแคลงใจ

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿أَلَمْ يَكُنْ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْتًا ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الرُّوحَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَدِيرٍ عَلَيَّ أَنْ يُخَيَّرَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾﴾

(บทอัลกียามะฮฺ โองการที่ 37 - 40)

ความว่า “เขามิได้เป็นน้ำกามหยดหนึ่งจากน้ำอสุจิที่ถูกพุ่งออกมากระนั้นหรือ แล้วเขาได้เป็นก้อนเลือดก้อนหนึ่ง แล้วพระองค์ทรงบังเกิด แล้วก็ทรงทำให้ได้ สักส่วนสมบูรณ์ แล้วพระองค์ทรงทำให้เขาเป็นอู เป็นเพศชายและเพศหญิง ดังนั้น พระองค์จะไม่สามารถที่จะให้คนตายมีชีวิตขึ้นมาอีกกระนั้นหรือ”

5. โองการแห่งอัลกุรอานเกี่ยวกับสถานะที่แท้จริงของบุตร รวมถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ นับเป็นการสร้างแนวคิดและทัศนคติที่ดีของบิดามารดาต่อบุตร ทำให้ไม่ลืมตัวหลงใหลในบุตร เกินขอบเขต และไม่รังเกียจหรือทอดทิ้งหรือทำลายบุตรไม่ว่าบุตรนั้นจะอยู่ในสภาพ ฐานะหรือ เพศใด อัลลอฮฺ ﷻ คร่ำว่า :

﴿ الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴾

(บทอัลกะฮฟู โองการที่ 46)

ความว่า “ทรัพย์สินสมบัติและลูกหลานคือเครื่องประดับแห่งการดำรงชีวิตในโลกนี้ และความดีทั้งหลายที่จริงนั้นเป็นการตอบแทนที่ดียิ่ง ณ ที่พระเจ้าของเจ้า และเป็นความหวังที่ดียิ่ง”

อัลลอฮฺ ﷻ คร่ำว่า :

﴿ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالِكُمْ وَلَا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴾

(บทอัลมุนาฟิฏน โองการที่ 9)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย อย่าให้ทรัพย์สินของพวกเจ้าและลูกหลานของ พวกเจ้าหันเหพวกเจ้าจากการรำลึกถึงอัลลอฮฺ และผู้ใดกระทำเช่นนั้น ชนเหล่านั้นคือพวกที่ขาดทุน”

อัลลอฮฺ ﷻ คร่ำว่า

﴿ زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَقَابِطِ ﴾

(บทอาละอิมรอน โองการที่ 14)

ความว่า “ได้ถูกทำให้สวयงาม(กลุ่มหลง)แก่มนุษย์ ซึ่งความรักในบรรดาสิ่งที่เป็น
เสน่ห์อันได้แก่ผู้หญิงและลูกชาย ทองและเงินอันมากมาย และม้าดี และปศุสัตว์
และไร่นา นั้นเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกชั่วคราวในชีวิตความเป็นอยู่แห่งโลกนี้เท่า
นั้น และอัลลอฮ์นั้น ฅ พระองค์ คือที่กลับไปอันสวยงาม”

อัลลอฮ์ ﷻ ครีเสว

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا آمَاؤُكُمُ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾

(บทอัลอัมฟาล โองการที่ 28)

ความว่า “และพึงรู้เถิดว่า แท้จริงทรัพย์สินของพวกเจ้าและลูก ๆ ของพวกเจ้านั้น
เป็นสิ่งทดสอบชนิดหนึ่งเท่านั้น และแท้จริงอัลลอฮ์นั้น ฅ พระองค์มีรางวัลอัน
ใหญ่หลวง”

อัลหะดีษ

จากการศึกษาอัลหะดีษที่เกี่ยวกับการศรัทธาในอิสลามและการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่ามี
อัลหะดีษจำนวนมากที่กล่าวถึงหลักการศรัทธา ซึ่งสนับสนุนหลักการและแนวคิดที่ปรากฏในคัมภีร์
อัลกุรอาน รวมทั้งได้อธิบายขยายความบางโองการให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น คำเราะหะดีษที่แพร่หลาย
ส่วนใหญ่ได้ประมวลหะดีษที่เกี่ยวกับการศรัทธาไว้เป็นกิตาบ(บทใหญ่)หนึ่ง หรือบบ(บทย่อย)
หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เสาะฮ์หุคอรื เสาะฮ์หุมุสลิม สุนันอัตติรมิซีย์ และสุนันอันนะสาอี คำเราะเหล่านี้
ได้ประมวลไว้เป็นกิตาบและตั้งชื่อว่า “กิตาบูนัลอีมาน” (บทใหญ่เกี่ยวกับการศรัทธา) ในขณะที่
สุนันอิบน์มาญะฮ์ ได้ประมวลไว้เป็นบบชื่อ “บบูนัลอีมาน” (บทย่อยเกี่ยวกับการศรัทธา) เป็นต้น

กระนั้นก็ตาม บรรดาหะดีษที่เกี่ยวกับการศรัทธาก็มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในกิตาบหรือบบ
อัลอีมานเท่านั้น ทว่ายังสอดแทรกอยู่ทั่วไปในกิตาบอื่น ๆ ด้วยเกือบทุกกิตาบ อาทิ ในเสาะฮ์หุคอรื
ปรากฏอยู่ในกิตาบูนัลอิติม(บทที่ว่าด้วยวิชาความรู้) กิตาบุมะวาเกดิสเสาะลาฮ์(บทที่ว่าด้วยกำหนดเวลา
ของการละหมาด) กิตาบูนัลฮัจญ์(บทที่ว่าด้วยการประกอบพิธีฮัจญ์) กิตาบญะลาเก(บทที่ว่าด้วยการ
หย่าร้าง) กิตาบูนัลอะดาบ(บทที่ว่าด้วยจรรยา มารยาท) กิตาบูนัลหุคูด(บทที่ว่าด้วยบทลงโทษ)
กิตาบูนัลฟิตัน(บทที่ว่าด้วยความวิกฤตวุ่นวาย) และกิตาบุนเตาหีด(บทที่ว่าด้วยการมอบเอกภาพ
แก่อัลลอฮ์ ﷻ) ในสุนันอัตติรมิซีย์ ปรากฏอยู่ในกิตาบูนัลญะนาอิช(บทที่ว่าด้วยการจัดการศพ) กิตาบ
พะฎอฮิลลิล ญีฮาด (บทที่ว่าด้วยคุณค่าของการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ) กิตาบูนัลฟิตัน
(บทที่ว่าด้วยความวิกฤตวุ่นวาย) กิตาบุนฟีละติมะฮ์ฮันนัม(บทที่ว่าด้วยลักษณะของนรกญะฮันนัม)

และกิตาบุคตะอะวะด (บทที่ว่าด้วยการขอพร) ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากหะดีษที่เกี่ยวกับการศรัทธา มักจะกล่าวถึงเรื่องอื่นควบรวมไว้ด้วยเสมอ เช่น ความสะอาด การละหมาด หรือการถือศีลอด และในสุนันอบูดาอูด ซึ่งเป็นตำราหะดีษที่รวบรวมเฉพาะหะดีษเกี่ยวกับบทบัญญัติด้านการปฏิบัติ (อะหฺกาม) นั้น ยังมีหะดีษที่เกี่ยวกับการศรัทธารวมอยู่ในกิตาบและبابต่าง ๆ มากมาย

การที่มีหะดีษที่เกี่ยวกับการศรัทธาปรากฏอยู่ทั่วไปไม่จำกัดแต่เฉพาะใน “กิตาบูลอีมาน” ก็คือ หรือที่มีหะดีษกล่าวถึงเรื่องอีมานและเรื่องอื่น ๆ ไว้ในหะดีษเดียวกันก็ดี ข้อมบ่งชี้ถึงนัยที่สำคัญของการศรัทธาในอิสลาม และความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างการศรัทธากับพฤติกรรมของมนุษย์ในทุก ๆ ด้านรวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูบุตรซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ดังปรากฏในหะดีษต่าง ๆ มากมาย ดังต่อไปนี้

1. การศรัทธาเป็นรากฐานของอิสลามและพฤติกรรมที่ดึงมาทั้งปวงของมนุษย์
ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((بِنِي الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ))¹

ความว่า “อิสลามถูกก่อตั้งบนรากฐานห้าประการ คือ (1) การปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดเที่ยงแท้ นอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัดเป็นบ่าวและเป็นเราะสูลของพระองค์ และ(2) การดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และ(3) การบริจาคซะกาต และ (4) การประกอบพิธีฮัจญ์ ณ บัยตุลลอฮ์ และ(5) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน”

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((عَجِبْتُ لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، إِنْ أَصَابَهُ مَا يُحِبُّ حَمِدَ اللَّهَ، وَكَانَ لَهُ خَيْرٌ، وَإِنْ أَصَابَهُ مَا يَكْرَهُ، فَصَبَرَ، كَانَ لَهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ كُلُّ أَحَدٍ أَمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خَيْرٌ، إِلَّا الْمُؤْمِنُ))²

ความว่า “ฉันรู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งต่อกรณีของผู้ศรัทธาที่ทำงานทั้งหมดของเขาล้วนเป็นความดี (กล่าวคือ) ถ้าหากมีสิ่งที่เขาปรารถนาเขาประสบกับเขา

¹ หะดีษบันทึกโดยบุคอรี, กิตาบที่ 12 بابที่ 78 หะดีษหมายเลข 1271 และ มุสลิม, กิตาบที่ 47 بابที่ 6 หะดีษหมายเลข 4803.

² หะดีษบันทึกโดยมุสลิม, กิตาบที่ 58 بابที่ 14 หะดีษหมายเลข 5318 ; อะหฺมัด จกษุอ์บุ หะดีษหมายเลข 22804 และ อัลดารีมี, กิตาบที่ 21 بابที่ 59 หะดีษหมายเลข 2658 ส่วนวนที่อ้างเป็นของอะหฺมัด.

เขาสรรเสริญอัลลอฮ์และความดีก็เป็นของเขา และถ้าหากมีสิ่งที่เขาไม่ปรารถนา มาประสบกับเขา เขาก็อดทน ความดีก็เป็นของเขา และใช้ว่าการงานทั้งหมดของแต่ละคนจะเป็นความดีให้แก่เขา นอกจากผู้ศรัทธา”

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

1...)) وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبِّ خَرْدَلٍ، مِنْ إِيمَانٍ الْحَدِيثِ ((

ความว่า “...และจะไม่เข้านรกสำหรับบุคคลที่ในหัวใจของเขามีการศรัทธา เพียงเท่าเมล็ดผักกาด”

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวตอบคำถามของท่านหญิงอาอิชะฮ์ (เราะฎียัลลอฮุอันฮา) เกี่ยวกับคุณความดีของ อิบน์ญุคอาน ซึ่งเป็นผู้ไว้ศรัทธาในยุคอนารยชน ว่า

2 (...)) لَا يَنْفَعُهُ، إِنْهُ لَمْ يَقُلْ يَوْمًا، رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ الْحَدِيثِ ((

ความว่า “...การกระทำดังกล่าวนั้น(คือการติดต่อสัมพันธ์เครือญาติและให้อาหารแก่คนขัดสนในยุคอนารยชน) จะไม่ยังประโยชน์อันใดแก่เขา(อิบน์ญุคอาน)ทั้งสิ้น เพราะแท้จริงเขาไม่เคยกล่าวในวันใดเลยว่า โอ้พระเจ้าผู้ทรงอภิบาลของข้าพระองค์ โปรดอภัยโทษความผิดแก่ข้าพระองค์ในวันแห่งการตอบแทนด้วยเถิด”

2. การอุมมครรกี การดูแลเอาใจใส่ทารกในครรภ์ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด กระทั่งบรรลุนิติภาวะถือเป็นการประกอบคุณความดีในอิสลาม อีกทั้งเป็นการกระทำที่อันสำคัญที่บิดามารดามุสลิมจะต้องปฏิบัติด้วยความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ ﷻ

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، ... الْحَدِيثِ))³

¹ เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษที่บันทึกโดยอบูดาอูด, กิตาบที่ 26 بابที่ 29 หะดีษหมายเลข 3568 ; อัศศิรมิซิจิ, กิตาบที่ 24 بابที่ 60 หะดีษหมายเลข 1921 และ อะหฺมัด จากอับดุลลอฮ์ อิบน์ญุคอาน ﷻ หะดีษหมายเลข 3718 จำนวนที่อ้างเป็นของอบูดาอูด.

² หะดีษบันทึกโดยมุสลิม, กิตาบที่ 2 بابที่ 92 หะดีษหมายเลข 315 และ อะหฺมัด, จากท่านหญิงอาอิชะฮ์ (เราะฎียัลลอฮุอันฮา) จำนวนที่อ้างเป็นของมุสลิม.

³ เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษที่บันทึกโดยบุกอรี, กิตาบที่ 11 بابที่ 10 หะดีษหมายเลข 844 ; มุสลิม, กิตาบที่ 24 بابที่ 5 จำนวนที่อ้างเป็นของบุกอรี.

ความว่า “พวกท่านทุกคนล้วนเป็นผู้ปกครองดูแล และพวกท่านทุกคนล้วนถูกสอบถามเกี่ยวกับผู้อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของเขา อิมามเป็นผู้ปกครองดูแลและเป็นผู้ถูกสอบถามเกี่ยวกับผู้อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของเขา และผู้ชายเป็นผู้ปกครองดูแลครอบครัวของเขาและเขาเป็นผู้ถูกสอบถามเกี่ยวกับผู้อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของเขา...”

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

1 ((إِنَّ مِنْ أَكْمَلِ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا، أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَأَلْطَفُهُمْ بِأَهْلِهِ))

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาที่มีศรัทธาสมบูรณ์ที่สุดนั้นคือผู้ที่มีจริยธรรมที่งดงามที่สุด และมีความนอบนวลที่สุดต่อครอบครัวของเขา”

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

2 ((لَأَنْ يُؤَدَّبَ الرَّجُلُ وَلَدَهُ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِصَاعٍ))

ความว่า “แน่แท้การที่ชายผู้หนึ่งทำการอบรมบ่มนิสัยบุตรของเขาย่อมประเสริฐกว่าการที่เขาบริจาคทานหนึ่งศอก³”

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า :

3 ((مَنْ كُنَّ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ، يُؤَوِّبُهُنَّ، وَيَرْحَمُهُنَّ، وَيَكْفُلُهُنَّ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ الْبَتَّةَ، قَالَ : قِيلَ

¹ หะดีษบันทึกโดยอัลติรมิซีย์, igitab ที่ 37, bab ที่ 6, หะดีษหมายเลข 2537 (อัลติรมิซีย์ กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเศาะฮีหฺ) ; อะหฺมัด, จากท่านหญิงอาอิชะฮฺ (เราะฎียัลลอฮูอันฮา) หะดีษหมายเลข 23073.

² หะดีษบันทึกโดยอัลติรมิซีย์, igitab ที่ 24, bab ที่ 33, หะดีษหมายเลข 1874, (อัลติรมิซีย์ กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเศาะฮีหฺ) ; อะหฺมัด, จากญะบิร อิบน์สะมุเราะฮฺ ﷺ, หะดีษหมายเลข 20065. ตำนวนที่อ้างถึงของอัลติรมิซีย์.

³ ศอก คือ เครื่องตวงชนิดหนึ่งในสมัยท่านเราะสูล ﷺ มีปริมาณเท่ากับ 4 มุค (4 กอบมือของคนธรรมดา) นักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันในการกำหนดปริมาณของศอก เนื่องจากความแตกต่างของหน่วยการตวงของแต่ละท้องถิ่น ปราชญ์มีซฮับหะนะฟี มีทัศนะว่า หนึ่งศอก เท่ากับ 3.362 ลิตร และปราชญ์ส่วนใหญ่ในมัซฮับอื่น ๆ มีทัศนะว่า หนึ่งศอก เท่ากับ 2.748 ลิตร ส่วนบางท่านกล่าวว่า หนึ่งศอก เท่ากับ 5 ลิตร (ตามมาตรการตวงของอิรัก) บางท่านกล่าวว่า เท่ากับ 6.0924 ลิตร (ดูรายละเอียดใน Muhammad Imarah. *Qamūs al-Mustalahāt al-Iqtiṣādiyah fi al-Ḥadīrah al-Islāmiyah*, 1993. Dār al-Shurūq หน้า 324, Muḥammad Rawwās Qalā'ji and Ḥāmid Ṣādiq Qunāibi. *Mua'jam lughah al-Fuqahā' 'Arabi – Inklizi*, 1988. Dār al-Nafais หน้า 370. Maḥmūd abd al-Raḥmān abd al-Mun'im. *Mua'jam al-Mustalahāt wa al-Alfāz al-Fiqhiyah*, 1999. Dār al-Faḍīlah เล่ม 2 หน้า 352)

يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنْ كَانَتْ ائْتَيْنِ، قَالَ : وَإِنْ كَانَتْ ائْتَيْنِ، قَالَ : فَرَأَى بَعْضُ الْقَوْمِ أَنْ لَوْ
قَالُوا لَهُ وَاحِدَةً، لَقَالَ : وَاحِدَةٌ¹

ความว่า “บุคคลใดที่มีบุตรหญิงสามคนซึ่งเขาได้ให้การพึ่งพิงแก่พวกเขา เธอ ได้
เมตตาส่งสารพวกเขาและได้อุปการะพวกเขา แม่แท้สวรรค์ต้องเป็นของเขา เขา
(ผู้รายงานคือญาบิร อิบน์อับดุลลาฮฺ) กล่าวว่า มีผู้ถามว่า โอ้ ท่านเราะฮูต ถ้าหากมี
บุตรหญิงเพียงสองคนเล่า ท่านเราะฮูต กล่าวว่า แม่จะมีเพียงสองคน เขา (ญาบิร
อิบน์อับดุลลาฮฺ) กล่าวว่า ส่วนหนึ่งจึงมีความเห็นว่าถ้าหากพวกเขาถามท่าน
เราะฮูตว่า ถ้ามีเพียงคนเดียว ท่านเราะฮูต ก็ย่อมจะตอบว่าแม่เพียงคนเดียว”

2.3 การยื่นยื่นของอัลลอฮฺ ﷻ เกี่ยวกับการสร้างมนุษย์ที่เริ่มมาจากดิน จากเชื้ออสุจิ เป็น
ก้อนเลือด เป็นก้อนเนื้อ กระทั่งกลายเป็นรูปร่างตามที่พระองค์ทรงประสงค์แต่ผู้เดียวนั้น เป็นการ
ปลูกฝังความศรัทธามั่นแก่บิดามารดา ผู้ตั้งครมภ์และให้กำเนิดบุตร ได้ประจักษ์ถึงความปรีชาญาณ
และความเป็นเลิศในการเป็นผู้สร้างของพระองค์ ท่านเราะฮูต ﷺ กล่าวว่า :

((قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ نَبِيُّ اللَّهِ : لَأُطَوِّقَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى سَبْعِينَ امْرَأَةً كُلَّهُنَّ، تَأْتِي بَعْلَامٍ يُقَاتِلُ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ أَوْ الْمَلِكُ، قُلْ : إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ وَتَسِي، فَلَمْ تَأْتِ وَاحِدَةً
مِنْ نِسَائِهِ، إِلَّا وَاحِدَةً، جَاءَتْ بِشِقِّ غُلَامٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : وَلَوْ قَالَ
إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمْ يَحْتِثْ، وَكَانَ دَرَكًا لَهُ فِي حَاجَتِهِ²))

ความว่า “สุไลมานอิบน์ดาอูดผู้เป็นนบีแห่งอัลลอฮฺกล่าวว่า ขอสาบานในคืนนี้
ฉันจะตระเวนไปร่วมหลับนอนกับภริยาเจ็ดสิบคน พวกนางแต่ละคนก็จะให้
กำเนิดบุตรหนึ่งคนที่ต่อสู้ในวิถีทางของอัลลอฮฺ สหายของเขาหรือไม่ก็มกลาอิกะฮฺ
กล่าวแก่เขาว่า “จงกล่าวเถิดว่า : หากอัลลอฮฺทรงประสงค์ แต่แล้วเขาก็ไม่กล่าว
และเขาก็ลืม จึงไม่มีภริยาคนใดให้กำเนิดบุตรยกเว้นเพียงนางเดียวเท่านั้น ที่ได้
ให้กำเนิดบุตรออกมาแบบไม่สมประกอบ ท่านเราะฮูต ﷺ จึงกล่าวว่า ถ้าหากเขา
ได้กล่าวว่า อินชาอัลลอฮฺ (หากอัลลอฮฺทรงประสงค์) เขาย่อมไม่คิดคำสาบานและ
บรรลุความสำเร็จสมตามความต้องการของเขา”

¹ หะดีษบันทึกโดยอะหฺมัด, จากญาบิร อิบน์อับดุลลาฮฺ ﷺ, หะดีษหมายเลข 13729.

² หะดีษบันทึกโดยบุคอรี กิตาบ 63 บทที่ 3 หะดีษหมายเลข 6148, และ มุสลิม กิตาบ 28 บทที่ 5 หะดีษหมายเลข 3124, ถิ่นนวนที่
อ้างเป็นของมุสลิม.

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((إِن أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُطْعَمَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَنْبَعُ اللَّهُ مَلَكًا، فَيُؤَمِّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ، ثُمَّ يَنْفَخُ فِيهِ الرُّوحَ، فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ لَيَعْمَلُ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ كِتَابُهُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، وَيَعْمَلُ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ، إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ))¹

ความว่า “แท้จริงคนหนึ่งคนใดจากพวกเจ้า การกำเนิดของเขาจะถูกผสมไว้ในครรภ์ของมารดาเขาเป็นเวลาสี่สิบวัน หลังจากนั้นก็จะกลายเป็นก้อนเลือด ในระยะเวลาจุดเดียวกัน หลังจากนั้นก็จะกลายเป็นก้อนเนื้อในระยะเวลาจุดเดียวกัน ต่อจากนั้นอัลลอฮ์จะส่งมลาอิกะฮ์มา แล้วจะถูกบัญชาสี่ประการ โดยมีคำประกาศแก่มลาอิกะฮ์ว่า จงบันทึกพฤติกรรมของเขา ปัจจัยยังชีพของเขา อายุขัยของเขา และเป็นผู้ทุกข์ระทมหรือเป็นผู้มีสุขสบาย หลังจากนั้นวิญญาณก็จะถูกเป่าสู่ร่างของเขา ดังนั้น แน่แท้คนหนึ่งคนใดจากพวกเจ้าจะได้ประพาศปฏิบัติจนกระทั่งไม่ห่างไกลระหว่างเขากับสวรรค์เว้นแต่เพียงหนึ่งศอก ทว่าได้มีบันทึกไว้ล่วงหน้าแล้วสำหรับเขา เขาจึงข่อมปฏิบัติการปฏิบัติของชาวนรก และเขาจะได้ประพาศปฏิบัติจนกระทั่งไม่ห่างไกลระหว่างเขากับนรกเว้นแต่เพียงหนึ่งศอก ทว่าได้มีบันทึกไว้ล่วงหน้าแล้วสำหรับเขา เขาจึงข่อมปฏิบัติการปฏิบัติของชาวนรก”

4. ทักษะคติของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรต้องเป็นทักษะคติที่ดีหรือเป็นบวก และสอดคล้องกับธรรมชาติที่เป็นจริงของมนุษย์ กล่าวคือบิดามารดาผู้ศรัทธาจะไม่ลืมหูลงไหลในคำบุตรจนเกินขอบเขต และจะไม่รังเกียจ ทอดทิ้งหรือทำลายบุตรโดยไม่คำนึงว่าบุตรนั้นจะอยู่ในสภาพ ฐานะหรือเพศใด

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ نَصْرَانِيَّةً، أَوْ يَمَجْسَانِيَّةً ... الْحَدِيثُ))²

¹ หะดีษบันทึกโดยบุคอรี กิตาบ 51 หน้าที่ 1 หะดีษหมายเลข 3085 และ มุสลิม, กิตาบ 47 หน้าที่ 1 หะดีษหมายเลข 4781 จำนวนที่อ้างเป็นของบุคอรี.

² หะดีษบันทึกโดยบุคอรีและมุสลิม, อ้างแล้ว ในหน้าที่ 3.

ความว่า “ไม่มีเด็กคนใดที่ถือกำเนิดขึ้นนอกจากกำเนิดขึ้นมาบนธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ครั้นแล้วบิดามารดาของเขาที่จะทำให้เขาเป็นยิวหรือคริสเตียนหรือเป็นผู้นบูชาไฟ....”

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวขณะที่มีเสาะหาบะฮุกลุ่มหนึ่งห้อมล้อมรอบตัวท่าน ว่า

1 ((يَا بَعْوِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا، وَلَا تَسْرِقُوا، وَلَا تَزُولُوا، وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ الْحَدِيث))

ความว่า “ท่านทั้งหลายจงให้สัตยาบันต่อฉันว่าพวกท่านจะไม่ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ และพวกท่านจะไม่ลักทรัพย์ และพวกท่านจะไม่ผิดประเวณี และพวกท่านจะไม่ฆ่าลูก ๆ ของพวกท่าน....”

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ وُلِدَتْ لَهُ ابْنَةٌ فَلَمْ يَبْدِهَا وَلَمْ يُهِنِّهَا وَلَمْ يُؤَيِّرْ وَلَدَهُ عَلَيْهَا، يَعْنِي الذِّكْرَ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهَا الْجَنَّةَ))²

ความว่า “บุคคลใดมีบุตรเป็นผู้หญิง แล้วเขาไม่เอาไปฝัง ไม่เหยียดหยามเธอและไม่รักลูกผู้ชายมากกว่าเธอ แน่แน่นอนอัลลอฮ์ย่อมให้เขาเข้าสวรรค์ด้วยความดีดังกล่าว”

2.5 ส่วนหนึ่งของคำสอนและการปฏิบัติของท่านเราะสูล ﷺ ในการปลูกฝังความศรัทธา และการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่น

- การเปล่งเสียงอะซานที่หูเด็กแรกเกิด อะบรูอไฟอ์ ﷺ กล่าวว่า

3 ((أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَدَّنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ وُلِدَتْهُ فَاطِمَةُ))

¹ ส่วนหนึ่งของหะดีษที่บันทึกโดยบุคอรี กิตาบที่ 2 บาบที่ 9 หะดีษหมายเลข 17, และ มุสลิม กิตาบที่ 30 บาบที่ 10 หะดีษหมายเลข 3223-3225, ส่วนวนที่อ้างเป็นของบุคอรี.

² หะดีษบันทึกโดยอบูดาวูด กิตาบที่ 35 บาบ 130 หะดีษหมายเลข 4480, และ อะหมัด จากอิบนุอับบาส ﷺ หะดีษหมายเลข 1856.

³ หะดีษบันทึกโดยอบูดาวูด กิตาบที่ 35 บาบ 116 หะดีษหมายเลข 4441, อัลดิมิซี กิตาบที่ 16 บาบที่ 17 (อัลดิมิซี กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษหะสันเศาะฮิหฺ) และ อะหมัด จากอะบรูอไฟอ์ ﷺ หะดีษหมายเลข 25939, ส่วนวนที่อ้างเป็นของอะหมัด.

ความว่า “แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้ทำการอะซานที่หูของหะสันอิบน์อาลี ขณะที่ท่านหญิงฟาฏิมะฮ์คลอดเขาออกมา”

- การทำตะหฺนีก¹เด็กทารก อะบุมูซา رضي الله عنه กล่าวว่า

((وَوُلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ فَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لِي بِالْبُرْكََةِ وَدَفَعَهُ إِلَيَّ))²

ความว่า “ฉันได้ถูกมาคนหนึ่ง ฉันจึงพาไปยังท่านนบี ท่านได้ตั้งชื่อให้ว่าอิบรอฮีม แล้วทำตะหฺนีกเด็กด้วยผลอินทผลัม และได้ขอพรให้เด็กได้รับความสิริมงคล และส่งเด็กให้แก่ฉัน”

- การทำอะกีเกาะฮ์ ตั้งชื่อและโกนผมเด็ก ท่านเราะฮฺตุล رضي الله عنه กล่าวว่า

((الْغُلَامُ مُرْتَهَنٌ بِعَقِيْقَتِهِ، يُدْبِحُ عَنْهُ يَوْمَ السَّابِعِ، وَيُسَمَّى، وَيُخَلَقُ رَأْسُهُ))³

ความว่า “เด็กนั้นถูกผูกพันไว้ด้วยอะกีเกาะฮ์ของเขา โดยมันจะถูกเชือดสำหรับเขา ในวันที่เจ็ด และเขาจะได้รับการตั้งชื่อและโกนผม”

- การให้ความรักและเมตตาต่อเด็ก ท่านเราะฮฺตุล رضي الله عنه กล่าวว่า :

((لَيْسَ مِنْنا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا))⁴

ความว่า “ไม่ใช่ส่วนหนึ่งจากพวกเรา ผู้ที่ไม่มีเมตตาต่อเด็ก ๆ ของเราและไม่รู้จักสิทธิของผู้อาวุโสของเรา”

- การให้ความยุติธรรมแก่ลูก ๆ โดยท่านเราะฮฺตุล رضي الله عنه กล่าวว่า :

¹ ตะหฺนีก หมายถึง การเคี้ยวผลอินทผลัมให้เปื่อยนุ่มแล้วนำไปเคาะเบา ๆ กับเพดานปากของเด็กทารก ซึ่งรู้จักโดยทั่วไปว่าเคือ การเปิดปาก.

² หะดีษบันทึกโดยบุคอรี, กิตาบที่ 51 บาบที่ 1 หะดีษหมายเลข 5045, และ มุสลิม, กิตาบที่ 39 บาบที่ 5 หะดีษหมายเลข 3997, ตำนวนที่อ้างถึงของบุคอรี.

³ หะดีษบันทึกโดยอัลติรมิซีย์ กิตาบที่ 16 บาบที่ 18 หะดีษหมายเลข 1442, (อัลติรมิซีย์ กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษหะสันเศาะฮี้หฺ).

⁴ หะดีษบันทึกโดยอัลติรมิซีย์, กิตาบที่ 24 บาบที่ 15 หะดีษหมายเลข 1842, (อัลติรมิซีย์ กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเจาะรีบ) และ อะหฺมัด, จากอับดุลลอฮ์ อิบน์อุมร์ อิบน์ุฏอศ رضي الله عنه หะดีษหมายเลข 6415.

((...فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعِدُّوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ... الحديث))¹

ความว่า “...พวกเจ้าพึงยำเกรงต่ออัลลอฮ์ และจงให้ความยุติธรรมแก่ลูก ๆ ของพวกเจ้า...”

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องด้านอิสลามศึกษา

นอกเหนือจากตัวบทที่ชัดเจนเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรจากอัลกุรอานและอัลหะดีษแล้ว นักวิชาการมุสลิมได้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เช่นเดี๋ยวกันทั้งนี้โดยวางอยู่บนพื้นฐานของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอในที่นี้พอสังเขปเฉพาะที่เกี่ยวข้องสำคัญ โดยที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ 2 จากการศึกษา ค้นคว้าส่วนหนึ่งจากตำราด้านอิสลามศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

อิบนุกอยอิม (Ibn Qaiyim, 1988) ได้เรียบเรียงตำราเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ชื่อว่า Tuhfat al-Wadūd bi Ahkām al-Mawlūd โดยเนื้อหาทั้งหมดประมวลหลักการเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การส่งเสริมการมีคู่ครองและการมีบุตร หลักการต่าง ๆ ที่บิดามารดาต้องปฏิบัติต่อบุตรตั้งแต่ถือกำเนิดขึ้นจนกระทั่งเจริญเติบโต ตัวอย่างเช่น การบอกข่าว การเกิด การละหุณี การทำอะกิเกาะฮ์ การตั้งชื่อ การโกนผม และการคีดาน การอบรมสั่งสอน หลักการศาสนา เช่นการหัดละหมาด การอบรมศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงาม เป็นต้น โดยในแต่ละบทผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นย่อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดประกอบด้วยหลักฐานจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะนักวิชาการ และในบทท้าย ๆ ผู้เขียนได้กล่าวถึงหลักการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติศาสตร์อิสลาม(ฟิกฮ์) เช่น ข้อชี้ขาดเกี่ยวกับปัสสาวะเด็กชายและเด็กหญิง คราบน้ำลายและคราบเปื้อนจากตำรอกเด็ก ตลอดจนการอุ้มเด็กขณะละหมาด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้บิดามารดาได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ศ็อกร์ (Saqr, 1990) ได้รวบรวมเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรไว้ในภาคที่ 4 ของหนังสือ Mawsū'at al-Urah Taht Ri'ayat al-Islām ซึ่งเป็นภาคที่กล่าวถึงแนวทางและวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยเฉพาะ ประกอบด้วย 5 บท บทที่หนึ่งกล่าวถึงเด็กในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ ความสำคัญของการสืบชาติพันธุ์มนุษย์ บทที่สองเป็นบทที่กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูหลักบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร และระยะเวลาในการอบรมเลี้ยงดู ใน

¹ ส่วนหนึ่งของหะดีษที่บันทึกโดยบุคอรี, กิตาบที่ 33 บทที่ 12 หะดีษหมายเลข 2398 ; ขบวนการ กิตาบที่ 17 บทที่ 84 หะดีษหมายเลข 3077 และ อะหฺมัด, จากอัลนุอมาน อิบนุบะฮ์ริร رضي الله عنه, หะดีษหมายเลข 177724, ตำนวนที่อ้างเป็นของบุคอรี.

บทที่สามกล่าวถึงสิทธิของบุตรที่ควรได้รับจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เช่น การสืบตระกูล การคัมมมารดา การตั้งชื่อ การทำอะกีเกาะฮ์ การดูแลรักษาขามเจ็บป่วย และในบทที่สี่ได้กล่าวถึงการอบรมจริยธรรม ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการต่าง ๆ ได้แก่ พันธุกรรมและสภาพแวดล้อม รวมทั้งวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องภายใต้คำสอนแห่งอัลกุรอานและสุนนะฮ์ และบทที่ห้ากล่าวถึงความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมของเด็ก สาเหตุแห่งการเบี่ยงเบน ความเบี่ยงเบนที่แสดงออกทางพฤติกรรมและวิธีการแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบนดังกล่าว

อัลอิสตันบูลี (al-Istanbūli, 1995) ได้เรียบเรียงตำราเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ชื่อ Kayfa Nurabbī Atfālānā เป็นตำราที่นำเสนอในลักษณะของการพูดคุยโต้ตอบระหว่างบิดากับมารดา มีการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะรวมทั้งตอบประเด็นที่สงสัย โดยมีการถามตอบในเรื่องราวที่หลากหลายเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร เริ่มตั้งแต่ความสำคัญของครอบครัว บทบาทของบิดามารดา การฝึกฝนให้บุตรรู้จักการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างอิสระ ส่งเสริมพัฒนาการและจินตนาการของบุตร และอัลอิสตันบูลี ยังได้เตือนให้บิดามารดาระวังการอบรมเลี้ยงดูแบบบังคับ ควบคุมและเข้มงวดกวดขันจนเกินไป เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุตร อันจะมีผลต่ออูมมิลฮะวะและจะทำให้ลูกไม่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเต็มที่ ในที่สุด และการให้ความรักความอบอุ่น การดูแลอย่างใกล้ชิดจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจริญเติบโตของบุตร ตลอดจนการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรอย่างเสมอต้นเสมอปลาย อบรมในสิ่งที่เหมาะสมกับวัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในบทต่อมากล่าวถึงวิธีการสอนให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนเองและการปฏิบัติต่อผู้อื่นและในบทสุดท้ายของหนังสือได้นำเสนอปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กมาถามตอบ เช่น เรื่องการแสดงออกซึ่งมารยาทที่ไม่เหมาะสม การไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน วิธีการฝึกให้เด็กรู้จักคิดและใช้เหตุผล สาเหตุของความอ่อนแอทางสติปัญญา และการแก้ไขปัญหาด้านลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์บางประการของเด็ก

อุลวาน (Ulwān, 1995) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามทัศนะอิสลามไว้ในหนังสือ Tarbiyat al-Awliād fī al-Islām โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองภาค ในภาคแรกเป็นภาคที่กล่าวถึง การเลือกคู่ครอง การมีบุตร หน้าที่และความรู้สึกที่บิดามารดาควรมีต่อบุตร รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติต่อบุตร เช่น การตั้งชื่อ การทำอะกีเกาะฮ์ หลักการและเหตุผลของการทำอะกีเกาะฮ์ หน้าที่ของบิดามารดาในการปลูกฝังศรัทธาให้แก่บุตร การสอนให้รู้จักอัลลอฮ์ ﷻ และเราะซูล ﷺ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์บางประการที่เกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การพูดปด การลักขโมย พฤติกรรมเลี้ยงของวัยรุ่น เช่น การสูบบุหรี่ การเสพสิ่งเสพติดต่าง ๆ ส่วนในภาคที่สอง กล่าวถึงหลักการอบรมคนวัยหนุ่มสาว เช่น การเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา โดยจะต้องดูแลแนะนำให้เหมาะสมกับวัยและเวลา แนวทางการอบรมเลี้ยงดูที่สัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง

ที่ดี การอาศัยสภาพแวดล้อมที่เอื้อหนุน การดัดเตือนให้ข้อคิด การอบรมเลี้ยงดูโดยอาศัยการสังเกต และติดตามพฤติกรรม รวมไปถึงการใช้วิธีการลงโทษ นอกจากนี้ผู้เขียนยังแนะนำการสร้างเสริม พัฒนาการด้านอื่น ๆ แก่เด็ก ด้วยการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา และการฝึกใช้ความคิดอย่างมี เหตุผล เป็นต้น

มะหฺมูด (Mahmūd, 1995) ได้เรียบเรียงตำราที่เป็นคู่มือการอบรมเลี้ยงดูบุตรในรูปแบบ ของตำราชุดต่อเนื่อง โดยที่เล่มแรกของตำราชุดนี้ชื่อว่า *al-Tarbiyat al-Rūhiyah* เนื้อหาหลักเน้น อยู่ที่การอบรมขัดเกลาจิตวิญญาณ เริ่มบทแรกด้วยการกล่าวถึงความหมายและเป้าหมายของ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักการอิสลาม แหล่งที่มาและแบบแผนของการอบรมเลี้ยงดู บทต่อมา กล่าวถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างความหมายของจิตใจ สติปัญญาและวิญญาณ ติดตามมาด้วยแนว ทางการอบรมขัดเกลาจิตวิญญาณ ให้บรรลุผลเป็นรูปธรรม ได้แก่การเข้าใจลักษณะอัตถ์ลฮฺย عزّه ด้วยการ รำลึกถึงพระองค์ ความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ และสิ่งที่เสริมสร้างคุณธรรมทางจิตใจ และ ลงท้ายด้วยการกล่าวถึงผลดีของการอบรมขัดเกลาจิตวิญญาณ ที่มีต่อตัวบุคคล ครอบครัว สังคมและ ศาสนา

อฺซฮันตุต (al-Shantūt, 1996) ได้รวบรวมหะดีษของท่านเราะสูลที่เกี่ยวกับเรื่อง ครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตรไว้ในหนังสือ *Tarbiyat al-Atfāl fī al-Hadīth al-Sharīf* โดย ที่เรื่องของครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตรได้ถูกกล่าวถึงทั้งในมิติของศาสนาและสังคม เริ่ม ตั้งแต่บทบาทของครอบครัวในอิสลาม จุดยืนของอิสลามเกี่ยวกับความสำคัญของครอบครัว การ เลือกลูกครองที่ดีเพื่อเตรียมพื้นฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว จุดยืนของอิสลามเกี่ยวกับกานินัดอัน บริสุทฺร์ของทารก ทักษะและคำอธิบายขยายความของบรรดานักวิชาการมุสลิมเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ความรับผิดชอบของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งด้านร่างกายและด้านอื่น ๆ เฉพาะ อย่างยิ่งด้านจิตวิญญาณ สิ่งที่มีบิดามารดาจะต้องใส่ใจเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างพัฒนาการของ บุตร เช่น ของเล่นเด็ก และการละเล่นต่าง ๆ ที่อิสลามอนุญาต การฝึกให้บุตรเคยชินกับการปฏิบัติ ศาสนกิจ เช่น การสละหมาด การถือศีลอด จุดยืนของอิสลามเกี่ยวกับการทำโทษบุตร และตอนท้าย เล่มผู้เขียนได้นำ ตัวอย่างหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ เกี่ยวกับการแนะนำบิดามารดาให้ระมัดระวัง และเอาใจใส่ต่อบุตรในเรื่องการคบเพื่อน การเข้าสังคม พร้อมกันนั้นยังมีคำอธิบายด้วยบทอัลหะดีษ และทักษะของบรรดานักวิชาการ และปิดท้ายด้วยการกล่าวถึงสิทธิของบุตรที่พึงได้รับจากบิดา มารดา เฉพาะอย่างยิ่ง การอบรมบ่มสอนหลักการศาสนาและการเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อบุตรจะ ได้เจริญรอยตาม

อิบมุญบิล (Ibn Muqbil, 1996) ได้นำเสนอหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ไว้ ในหนังสือ *al-Awlaḍ wa Tarbiyatuhum fī Daū' al-Islam* โดยได้เริ่มด้วยการนิยามความหมาย

ของการอบรมเลี้ยงดูทั้งทางด้านภาษาศาสตร์และหลักวิชาการ ถัดจากนั้นกล่าวถึงนัยและเป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดูตามแนวทางของอิสลาม โดยเน้นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูในทุกช่วงวัย ไม่เจาะจงเฉพาะในวัยเด็กเท่านั้น เพราะเป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดูในทัศนะของอิสลามครอบคลุมทุกด้านและทุกช่วงวัยของชีวิต และผู้เขียนยังได้กล่าวถึงองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ บ้าน โรงเรียน และสังคม โดยเน้นถึงความสำคัญของบ้านและครอบครัวเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่โดยตรงของบิดามารดา ส่วนโรงเรียนทำหน้าที่รองลงมาโดยรับช่วงต่อจากครอบครัว หลังจากนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสังคม ซึ่งจะพุ่มพักให้เด็กรู้จักโลกกว้างและการปฏิบัติตัวในสังคม แนวทางการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลามให้ความสำคัญต่อพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตวิญญาณ สติปัญญา สังคม และจริยธรรม และในบทสุดท้ายได้กล่าวถึงแนวทางและวิธีการที่อิสลามแนะนำให้กับบิดามารดาผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู เริ่มจากการเป็นแบบอย่างที่ดี ติดตามด้วยการตักเตือน การห้ามปรามเมื่อเด็กทำผิดหรือจะทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สุดท้ายคือการลงโทษ เมื่อไม่สามารถชักจูงให้เด็กหยุดกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือเมื่อใช้วิธีการที่นุ่มนวลกว่าแล้วไม่ได้ผล

อันนิหฺลาวี (al-Nihlāwī, 1996) ได้นำเสนอพื้นฐานแนวทางการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลาม ในหนังสือชื่อ *Usūl al-Islamiyah wa Asalībuhā fī al-Bait wa fī al-Madrasah wa fī al-Mujtama'* โดยกล่าวถึงทัศนะของอิสลามต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู ความสำคัญและความจำเป็นที่มนุษย์ต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดู แหล่งที่มาของแนวทางการอบรมเลี้ยงดูในอิสลาม อันได้แก่ อัลกุรอานและสุนนะฮ์ โดยได้กล่าวถึงแนวทางและแนวปฏิบัติจากแหล่งที่มาทั้งสอง ตลอดจนผลอันเกิดจากการอบรมเลี้ยงดู ทั้งในแง่ของความคิดและพฤติกรรม มุมมองของอิสลามต่อชีวิตมนุษย์ในฐานะบ่าวผู้ถูกกำเนิด ถัดจากนั้นกล่าวถึงหน้าที่ของผู้อบรมเลี้ยงดูเกี่ยวกับการสร้างศรัทธา การฝึกฝนให้เกิดศรัทธาด้วยการปฏิบัติตามหลักการศาสนาอย่างเคร่งครัด และในบทต่อมากล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลามกับความเจริญและการพัฒนาสังคม ในบทสุดท้ายได้นำเสนอแนวทางและลักษณะเฉพาะของการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแบบอิสลาม ซึ่งเริ่มด้วยการปฏิบัติตามแนวทางของตัวบทที่ระบุชัดเจนในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ การอาศัยเรื่องเล่าเรื่องราวในอดีตมาเสริมการอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกให้ปฏิบัติ การให้ข้อคิดเตือนสติ และการส่งเสริมให้ประพฤติชอบ และห้ามปรามการประพฤติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้อง

สุวัยดฺ (Suwaid, 1996) ได้รวบรวมแนวทางการอบรมเลี้ยงดูของท่านเราะฮฺลุล ๕: ไร่ ในหนังสือ *Manhaj al-Tarbiyah al-Nabawiyah li al-Tifl* โดยได้แนะนำแนวทางแก่บิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เริ่มด้วยการกล่าวถึงความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้อบรมเลี้ยงดูที่พึงมี

คอบุตรและเด็กที่อยู่ภายใต้การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ อีกทั้งต้องมีความพยายามและความตั้งใจจริงที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ ต่อมาได้กล่าวถึงหน้าที่เฉพาะของบิดามารดาต้องปฏิบัติให้แก่บุตรตั้งแต่แรกเกิดถึงสองขวบ เช่น การอะซานและอิกอมะฮฺ การละหมาด การขอพรให้บุตร และการตั้งชื่อ ตลอดจนหลักปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การทำความสะอาด อาบน้ำสระเด็ก การอนุบาลเด็ก หน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดู และการสอนให้เด็กรู้จักการเรียนรู้อันเบื้องต้น

จากนั้นได้กล่าวถึงการอบรมมารยาทตามหลักการอิสลามแก่บุตร โดยเริ่มกล่าวถึงสิ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ปฏิบัติต่อเด็ก มารยาทของบรรดาชนยุคแรก มารยาทที่บุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา มารยาทต่อผู้รู้ การให้เกียรติต่อพี่น้องและวงศ์ญาติ ตลอดจนจริยธรรมอันงดงามต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ การมีสติจะ การไม่อิงฉ้อฉล เป็นต้น และผู้เขียนยังได้กล่าวถึงการฝึกพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก เช่น การออกกำลังกาย การเล่นกีฬาที่มีการแข่งขันต่าง ๆ ซึ่งผู้ใหญ่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการเล่นและการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเด็กด้วย และบทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงแนวทางที่ท่านเราะสูล ﷺ ชี้แนะในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน การอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมตามวัย การอาศัยเรื่องราวในอดีตเป็นส่วนเสริมเพื่อกระตุ้นการรับรู้ของเด็ก การแสดงความรักด้วยการใกล้ชิดชื่นชม การให้รางวัล และสุดท้ายคือการอบรมบ่มนิสัยโดยการลงโทษ การพูดคุยปรับความเข้าใจเมื่อมีการทำผิด ซึ่งผู้เขียนได้แนะนำให้ใช้วิธีการลงโทษเพื่อปรามและอบรมบุตร ไม่ใช่เพื่อสนองอารมณ์โกรธของบิดามารดา

อัลฮาซิมิ (al-Hāzimi, 2001) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางของอิสลามไว้ในหนังสือ *Usūl al-Tarbiyah al-Islāmiyah* โดยกล่าวถึงพื้นฐานหลักสี่ประการ ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร อันได้แก่ ที่มาของหลักการจากอัลกุรอาน และสุนนะฮฺเป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดู อันประกอบไปด้วยเป้าหมายด้านปัจเจกบุคคล เป้าหมายทางสังคม และนัยของการอบรมเลี้ยงดูตามหลักการอิสลาม ในบทนี้ยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้อบรมเลี้ยงดูหลัก ได้แก่ บิดามารดา และคนใกล้ชิดอื่น ๆ ที่จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ ความตั้งใจอันบริสุทธิ์ ความอดทนต่อความลำบากในการอบรมเลี้ยงดู และในบทต่อมา กล่าวถึง ความสำคัญของ 4 องค์กรหลักที่มีบทบาทต่อการเจริญเติบโตของเยาวชนและการพัฒนาสังคม ได้แก่ มัสยิด บ้าน (ครอบครัว) โรงเรียน และสื่อแขนงต่าง ๆ ทั้ง 4 องค์กรมีความสำคัญในฐานะที่ต้องทำหน้าที่สนับสนุนและเชื่อมโยงกัน ในการทำหน้าที่ดูแลอบรมเยาวชนทั้งทางด้านคุณธรรมจริยธรรม การเป็นแบบอย่าง การส่งเสริมเด็ก ๆ และเยาวชนให้เติบโตอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม ในบทสุดท้ายเป็นการนำเสนออธิบายหรือวิธีการในการอบรมเลี้ยงดูซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง การบอกเล่าเรื่องราวในอดีตที่มีข้อคิดจาก

อัลกุรอานและอัลหะดีษ การส่งเสริมและการห้ามปราม ตลอดจนการให้คิดเตือนใจต่าง ๆ ประกอบ การอบรมเลี้ยงดู และประการสุดท้ายคือการลงโทษซึ่งขั้นตอนนี้จะนำมาใช้เมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่ นุ่มนวลกว่าไม่ได้ผล ทั้งนี้เพื่อให้ การอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็น ไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

กฏบุ (Qutb, 2001) ได้รวบรวมแนวทางการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบอิสลามไว้เช่นเดียว กันในหนังสือ Manhaj al-Tarbiyah al-Islāmiyah ในส่วนแรกของหนังสือเป็นการกล่าวถึง ทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูซึ่งครอบคลุมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตวิญญาณ และสติปัญญา และส่วนหนึ่งจากแนวทางการอบรมเลี้ยงดูคือ การเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ข้อคิดเตือนใจ การสอน ด้วยเรื่องราวในอดีต การไม่ปล่อยให้เวลาว่างให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ และในส่วนที่เป็นข้อแนะ นำหลักการปฏิบัติ ผู้เขียนได้แนะนำวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรในยุคปัจจุบัน แบบอย่างการอบรม เลี้ยงดูบุตรในยุคของท่านเราะสูล ﷺ พัฒนาการจากวัยทารกสู่วัยเด็ก จากวัยเด็กสู่วัยรุ่น จากวัยรุ่นสู่ วัยผู้ใหญ่ และวัยอิมดัวของการเจริญเติบโตเป็นวัยที่ร่างกายค่อย ๆ ถดถอยสู่วัยชรา

จากเอกสารด้านอิสลามศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปเป็นประเด็นหลัก ๆ เกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูบุตรได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของบิดามารดาที่จะต้อง ทุ่มเทความพยายาม ความตั้งใจจริงในการอบรมเลี้ยงดูอย่างต่อเนื่อง หากปล่อยให้ละเลยถือว่า ละเมิดคำสั่งใช้ประการหนึ่งของอัลลอฮ์ ﷻ และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีเป็นสิทธิอัน ชอบธรรมที่บุตรพึงได้รับจากบิดามารดา
2. การอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างครอบครัว (บ้าน) สถาบันศาสนา (มัสยิด) สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) และสังคม
3. การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวทางของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ เป็นหน้าที่ของ บิดามารดามุสลิมทุกคน โดยต้องสร้างบรรยากาศอิสลามขึ้นในการอบรมเลี้ยงดูบุตรภายในครอบ ครัว
4. อิสลามส่งเสริมให้บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตพร้อมกันไปทุก ด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม และจริยธรรม ดังเห็นได้จากอิสลามส่งเสริมให้บุตรได้คัม นัมมารดา ให้ดูแลเรื่องโภชนาการและสุขอนามัยส่งเสริมให้ฝึกการเรียนรู้แก่บุตร อบรมมารยาท และจริยธรรมอันดีงาม ไม่ให้อบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่จนเกินไป และส่งเสริมให้ลงโทษใน เวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสม
5. อิสลามให้ความสำคัญกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรทุกช่วงวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิขึ้นใน ครรภ์มารดา จนคลอดออกมาเป็นทารกและเจริญเติบโต โดยไม่เน้นช่วงวัยใดวัยหนึ่งโดยเฉพาะ

และส่งเสริมให้บิดามารดาเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อเข้าใจพัฒนาการ การเจริญเติบโต และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุตร โดยเป็นการศึกษาในกรอบพื้นฐานของ หลักการอิสลาม

2. เอกสารทั่วไปและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารทั่วไปและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเชื่อของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และพฤติกรรมที่มีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตร สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับพฤติกรรมของมนุษย์

2.1.1 ความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโดยตรง

ความเชื่อ เป็นลักษณะภาวะแห่งจิตใจอย่างหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรีกนึกคิดของบุคคล ตลอดจนความเข้าใจที่บุคคลมีต่อสิ่ง แวดล้อมด้วย พวงทอง ป็องกัย (2540 : 3) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับพฤติกรรมของมนุษย์ว่า “ความเชื่อเป็นพฤติกรรมภายในที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลภายนอกไม่สามารถจะมองเห็นได้ เป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญต่อคน เพราะมันทำให้คนเหนือกว่าสัตว์ พฤติกรรมภายในของคนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวหรือในทางตรงกันข้ามอาจสืบเนื่องมาจากการขาดการเลี้ยงดูอบรมจากรอบครัว จึงทำให้มีปัญหาอยู่มาก” เมื่อมนุษย์ส่วนมากมีความเชื่อถือและศรัทธาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะแสดงพฤติกรรมและปฏิบัติในสิ่งที่สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเชื่อถือและศรัทธา อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงการยอมรับต่อสิ่งนั้น ๆ จนเป็นผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมออกมา

โรคีช (Roceach) กล่าวถึงอิทธิพลของความเชื่อต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ว่า ความเชื่อเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดบุคคลกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม (1970, อ้างถึงใน ประภาณีญา สุวรรณ, 2520 : 2) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ โครเบอร์ (Kroeber) เกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์ในอำนาจเวทมนตร์ และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติโดยอ้างถึงทฤษฎีของมาติน โนสส์ที่ว่า ความเชื่อถือในอำนาจเวทมนตร์และสิ่งที่มีอำนาจลึกลับเหนือ ธรรมชาติของมนุษย์เป็นการตอบสนองของความต้องการ เมื่อมนุษย์เชื่อว่าคนไม่มีความมั่นคง... และความเชื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ (อ้างถึงใน เปรมปรีดี สกุนะสิงห์, 2505 : 3 - 4)

ฟิชไบน์ และไอจเซน (Fishbein and Ajzen) กล่าวว่า ความเชื่อ คือ สิ่งที่สามารถ
 ใ้บุคคลเกิดการตอบสนองออกมา และสิ่งนั้น ๆ มีความสัมพันธ์กับเหตุผล เป้าหมาย ความคิด
 รวบยอด หรือจุดมุ่งหมายของบุคคลซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีรากฐานที่มา 2 ประการคือ ประการแรก
 บุคคลสร้างความเชื่อจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นเป็นต้นว่า บุคคลพบเห็นสิ่งที่แน่นอน
 เช่น เห็นว่า นิโครมีพิวค่า และประการที่สองคือบุคคลสร้างรูปแบบของความเชื่อจากการที่มี
 ประสบการณ์ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยตรง เช่น บุคคลได้รับการอบรมจากบิดามารดาเกี่ยวกับสิ่งใด ก็จะมี
 ความเชื่อตามที่ได้รับประสบการณ์มา (1975, อ้างถึงใน ปิยวรรณ วิรัชชัย, 2521 : 7-8) และความ
 เชื่อถือศรัทธาที่มนุษย์มีต่อสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นแรงขับให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมานั้น มักเป็นสิ่งที่
 อำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ใช้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และใช้อ้างเป็นเหตุผลของ
 การกระทำนั้น ๆ เปรมปรีดี ศกุนะสิงห์ (2505 : 2) ได้กล่าวว่า “ความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจลึกลับของ
 มนุษย์มีอิทธิพลทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง” และความเชื่อในลักษณะเช่นนี้
 มีความผูกพันกับความเชื่อทางศาสนาจนแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในช่วงอายุ
 หรือวัยใด หรือแม้แต่เด็กที่ยังต้องการการเรียนรู้ ประสบการณ์ และการอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ก็ยัง
 แสดงออกถึงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อในศาสนาและอำนาจลึกลับ ถึงจะยังไม่สามารถอธิบาย
 เหตุผลได้ก็ตาม ดังที่ เปรมปรีดี ศกุนะสิงห์ (2505) ได้สรุปในการศึกษาเรื่อง “ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่ง
 ที่มีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติของเด็ก ในโรงเรียนประถมสาธิตวิทยาลัยครูแห่งหนึ่ง” ผลการ
 ศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

1. เด็กเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติขณะที่เด็กอยู่ในบ้านเวลา
 กลางวัน สิ่งที่เด็กเชื่อมากได้แก่ผี เนื่องจากในเวลากลางวันผู้ปกครองมักจะไม่อยู่บ้าน เด็กอยู่ตาม
 ลำพังจึงไม่มั่นใจว่าจะปลอดภัยจากสิ่งนั้น

2. ในขณะที่เด็กอยู่นอกบ้านนอกโรงเรียนในเวลากลางวันเด็กเชื่อศาสนามากที่สุด
 เพราะเด็กได้รับทราบว่ามีพระคุ้มครองจะได้รับความปลอดภัยเสมอ ตลอดจนผู้ปกครองมัก
 แนะนำให้เด็กไหว้วัด พระพุทธรูป พระสงฆ์ เมื่อผ่านเป็นประจำ

3. ถ้าจะลำดับสิ่งที่เด็กตอบว่าเชื่อ จากสิ่งที่เชื่อมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดจะเรียง
 ลำดับได้ดังนี้ คือ ศาสนา สิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ของขลัง สถานที่ และสัตว์

4. สิ่งที่มีอิทธิพลในการทำให้เด็กเชื่อและเลิกเชื่อ มักมาจากแหล่งเดียวกันคือ จาก
 คำบอกเล่ามากที่สุดได้แก่คำบอกเล่าของผู้ปกครอง และครู ส่วนสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ
 โทรทัศน์ เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเชื่อ และความเชื่อที่เกิดจากประสบการณ์ของเด็กเองมีน้อย

จึงสามารถกล่าวได้ว่ามนุษย์เรียนรู้ความเชื่อจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว
 ได้แก่ สิ่งแวดล้อม การบอกเล่าและการปฏิบัติของบุคคลใกล้ชิด จนความเชื่อกลายเป็นส่วนหนึ่ง

ของวิถีชีวิต ซึ่งมีทั้งที่สามารถอธิบายให้เหตุผลได้และไม่สามารถให้เหตุผลได้ ให้ประโยชน์ในทางปฏิบัติและไม่ให้ประโยชน์ใด ๆ ดังที่ กิฏโฏ จิตต์ธรรม ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า ความเชื่อนั้นมีทั้งที่เกิดมาจากความกลัว ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนใหญ่ เหตุที่กลัวก็เพราะไม่รู้ เชื่อว่าผลทั้งหลายต้องมาจากการกระทำของผู้ใดคนหนึ่ง ผู้นั้นคือใครไม่รู้ จึงทำให้เกิดความกลัว และความเชื่อยังเกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติเพราะมนุษย์มีสิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติ เช่นความเชื่อว่ามีเมื่อเกิดจันทร์ปราคา หรือสุริยุปราคา ดาวหาง ผีพุ่งได้ จะมีเหตุการณ์อย่างนั้นอย่างนี้เกิดขึ้น และความเชื่อทางประเพณีมีประโยชน์ทางการอบรมและฝึกหัดนิสัย เช่นการที่คนเราทำตามสิ่งที่เชื่อเพื่อสวัสดิมงคลและเพื่อความสะดวกในการสั่งสอนอบรมให้เยาวชนปฏิบัติ เช่นความเชื่อของชาวไทยอิสลาม ที่ห้ามเด็ก ๆ กินก้นไก่ เพราะเชื่อว่าเวลาเข้าสู่สุหนัคจะเหนียว เจตนาที่ต้องการคือ ต้องการให้เด็กเคี้ยวอาหารให้ละเอียดจะได้ย่อยง่าย (2518, อ้างถึงใน เกษมสุข เฉลียวศักดิ์, 2521 : 10-11)

นอกจากนั้น เฮิร์ล็อก (Hurlock) ได้อ้างการค้นคว้าของแบรนต์ โดยได้ทำการสอบถามเด็กอเมริกันจำนวน 1,000 คนเกี่ยวกับความเชื่อด้านศาสนาของเด็ก ซึ่งมีระดับอายุต่าง ๆ กัน ผลปรากฏว่าศาสนาที่เด็กเล็ก ๆ เชื่อมักมาในรูปของ พระเจ้า นรก สวรรค์ นางฟ้า ปีศาจ... ฯลฯ (1950, อ้างถึงใน เปรมปรีดี สกุนะสิงห์, 2505 : 6)

สรุปได้ว่า ความเชื่อมีอิทธิพลสำคัญต่อการแสดงออกของมนุษย์ ด้วยความเชื่อมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจกับความนึกคิด ความเข้าใจ และการตัดสินใจของบุคคล เมื่อบุคคลมีความเชื่อหรือถูกชักจูงให้เชื่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เขาก็จะมีแนวโน้มเพียงในการที่จะประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ตามความเชื่อนั้นๆ จากหลักฐานที่ปรากฏความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เช่น พฤติกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย พฤติกรรมการเรียน การรับรู้และการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและผู้ที่ได้รับการอบรมสั่งสอน ดังนั้นมนุษย์จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่สำคัญ คือ ระดับความไม่มั่นคงทางอารมณ์ การขาดความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น ตลอดจนผลของการอบรมสั่งสอนด้วย

2.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดานั้น เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาจะให้แก่บุตร ทั้งนี้เพราะบุคลิกภาพและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตรจะเป็นอย่างไรในภายหน้านั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อในการอบรมเลี้ยงดูนี้ (เกษมสุข เฉลียวศักดิ์, 2521: บทนำ) จอนสัน และเมดินนัส (Johnson and Medinnus) กล่าวว่า ในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดานั้น พบว่ามีองค์ประกอบหลายประการที่มีอิทธิพลต่อบุตร ได้แก่ ค่านิยม ทัศนคติ และ

ความเชื่อ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนต่าง ๆ ในการเลี้ยงดูบุตรมาหลาย (1969 : 218, อ้างถึงใน ปิยวรรณ วิรัชชัย, 2521 : 9) ดังนั้นประสบการณ์ในครอบครัวที่มีมารดาถ่ายทอดให้แก่บุตรจึงเป็นพื้นฐานทางพฤติกรรมและแนวทางให้บุตรปฏิบัติตาม เพราะการเจริญเติบโตของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจมีรากฐานมาจากประสบการณ์ในครอบครัวที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู บุตรอย่างไร่อมถ่ายทอดความคิดและแนวทางปฏิบัติให้แก่เด็กตาม (สุชา และ สุรางค์ จันทน์เอม, 2516 อ้างถึงใน สัมพันธ์ บุญเกิด, 2522 : 2) เช่นเดียวกับที่ กัททรี และ เจคอบส (Guthrie and Jacobs) กล่าวว่า ในการหยิบยื่นประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่เด็กนั้นจะมีองค์ประกอบของความเชื่อหลายประการที่ผู้ใหญ่ยึดไว้เป็นหลักในการปฏิบัติต่อเด็ก ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก็จะส่งผลกระทบต่อเด็กด้วย และความเชื่อเหล่านี้ก็ดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลมากกว่าสิ่งอื่นใด (1966 : 117 - 133, อ้างถึงใน ปิยวรรณ วิรัชชัย, 2521 : 9)

นอกเหนือจากความเชื่อในอำนาจลึกลับและศาสนาแล้ว ความเชื่อด้านการดูแลด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรเช่นเดียวกัน ซึ่งได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องในระยะเวลาต่างกัน แต่ผลการวิจัยออกมาในลักษณะใกล้เคียงกัน สรุปได้ดังนี้

ปิยวรรณ วิรัชชัย (2521) ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กและสุขภาพอนามัยของเด็กก่อนวัยเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลของมารดาในการเลี้ยงดูเด็กว่าจะมีผลต่อสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนหรือไม่ และเพื่อเปรียบเทียบสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดาที่มีความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็กต่างกันว่าจะมีสุขภาพแตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากมารดาของเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กก่อนวัยเรียน ที่มีอายุระหว่าง 2 - 6 ขวบ ในจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ จำนวนมารดาและเด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มละ 150 คน ดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วสัมภาษณ์มารดาของเด็กก่อนวัยเรียน สรุปได้ว่า

1. การทดสอบความสัมพันธ์ของความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลของมารดาในการเลี้ยงดูเด็กกับสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า ความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลของมารดาในการเลี้ยงดูเด็กมีความสัมพันธ์กับสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียน

2. การเปรียบเทียบสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดาที่มีความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็กต่างกัน พบว่ากลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดาที่มีความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการ

¹ ความเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง ความเชื่อที่เป็นความเข้าใจของมารดาอย่างไม่มีเหตุผลตามหลักการแพทย์ในการเลี้ยงดูเด็ก ในเรื่องการให้อาหาร การดูแลสุขอนามัยของร่างกาย การปฏิบัติเมื่อเด็กเจ็บป่วย และการป้องกันโรคเจ็บป่วย ซึ่งวัดได้จากความคิดและความรู้สึกรวมของมารดา.

เลี้ยงดูน้อย มีสุขภาพดีกว่ากลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มารดามีความเชื่ออย่างไม่เป็นเหตุผลในการเลี้ยงดูเด็กมาก ทั้งในด้านความสะอาดของร่างกาย และความสมบูรณ์ของร่างกาย

เกษมสุข เหลียวศักดิ์ (2521) ศึกษาความเชื่อของบิดามารดาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและความกลัวของเด็กก่อนวัยเรียนในสี่จังหวัดภาคใต้ (สตูล ปัตตานี ชะลา และนราธิวาส) โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนของครอบครัวที่มีความแตกต่างกันในด้านศาสนา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างคือบิดามารดาของเด็กก่อนวัยเรียน ในอำเภอเมือง และอำเภอยะหา จังหวัดยะลา จำนวน 60 คน อำเภอเมือง และอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จำนวน 60 คน และเด็กก่อนวัยเรียน (อายุ 2-6 ปี) ที่เป็นบุตรของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามกระบวนการสร้างเครื่องมือวัดทางจิตวิทยา จากการเปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนของครอบครัวที่มีความแตกต่างกันทางด้านศาสนา พบว่ามารดาที่นับถือศาสนาอิสลามมีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนอย่างไม่เป็นเหตุผลสูงกว่ามารดาที่นับถือศาสนาพุทธ ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลามและครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน ย่อมจะมีวิถีให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกันไปตามความเชื่อที่ตนได้รับการถ่ายทอดมา

พวงทอง ป็องกัย (2528) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อด้านการดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนของมารดาไทยพุทธ และไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาความเชื่อของมารดาไทยพุทธและไทยมุสลิมในเรื่องการดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนในจังหวัดปัตตานี
2. เปรียบเทียบความเชื่อของมารดาไทยพุทธและไทยมุสลิมในเรื่องการดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนในจังหวัดปัตตานี ตามตัวแปรต่าง ๆ โดยมีส่วนหนึ่งจากตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ตัวแปรด้านศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือมารดาที่มีบุตรอยู่ในวัยก่อนเรียนที่

¹ ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน หมายถึง การที่บิดามารดาที่มีความเชื่ออย่างไม่เป็นเหตุผลหรือไม่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการเลี้ยงดูเด็กกว่าสิ่งที่ตนเชื่อนั้นเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเด็กของตน โดยผู้วิจัยได้จำแนกความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนออกเป็น 4 ประการ คือ

- 1- ความเชื่อเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร เช่น ถ้าเด็กกินกับข้าวมาก ๆ จะเป็นพยาธิ
- 2- ความเชื่อเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก เช่น ถ้าเด็กเล่นกันบนบ้านผีจะไล่
- 3- ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน เช่น ถ้าเด็กร้องเวลากลางคืนตุ๊กแกจะมากินตับ
- 4- ความเชื่อเกี่ยวกับสุนัขนิสัย เช่น ถ้าเด็กกินไข่จะทำให้แผลหายช้า.

เป็นไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่สรุปได้ประการหนึ่งคือ มารดาไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี มีความเชื่อด้านการดูแลสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนต่างกัน ผู้วิจัยได้แสดงทัศนะว่าที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ามาจากการอบรมเลี้ยงดู ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาที่มีบทบาทผู้ปฏิบัติเอาไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ เซียร์ส (Sears) ที่ได้ศึกษาความเชื่อแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีผลต่อสุขภาพโดยศึกษามารดาในมลรัฐนิวอิงแลนด์พบว่า ความเชื่อแบบแผนของการอบรมเลี้ยงดูเด็กแตกต่างกันไปตามศาสนา วัฒนธรรม ฐานะเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งขนบธรรมเนียมของแต่ละครอบครัว (1957, อ้างถึงใน พวงทอง ป็องภัย, 2528 : 84- 85)

นิภา ทองไทย (2525) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพอนามัยของเด็กก่อนวัยเรียน โดยได้ทำการสำรวจชุมชนที่คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง คือชุมชนในอำเภอหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยการสุ่มตัวอย่างพ่อแม่ของเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรวมจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจคือ แบบสังเกตสภาพแวดล้อมของชุมชน แบบสังเกตสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน และแบบสัมภาษณ์ความรู้ความเข้าใจของบิดามารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก พบว่า การขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสุขภาพอนามัยและความเชื่อต่าง ๆ ของประชาชนเป็นสาเหตุสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพอนามัยของแม่และเด็กในครอบครัว ตลอดจนทำให้เกิดการสร้างค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้องของแม่ที่ทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อภาวะโภชนาการและสุขภาพอนามัยของแม่และเด็กอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

2.2 พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีผลต่อพฤติกรรม และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตร

บิดามารดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การที่บุตรจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่เช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับบิดามารดา เพราะบิดามารดามีอิทธิพลอย่างมากต่อการเจริญเติบโตของบุตรทั้งทางด้านจิตใจและทางร่างกาย การเจริญเติบโตทางจิตใจและร่างกายนี้เองที่จะถูกหล่อหลอมออกมาในรูปของความประพฤติ นิสัยใจคอว่าเขาจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แบบใดในอนาคต อิทธิพลของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กนั้นมากกว่าอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมอื่นใดทั้งสิ้น (นิคม วรรณราชู, 2542 : 109) พฤติกรรมของบิดามารดาจึงเป็นแบบแผนพฤติกรรมของบุตร และเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน ดังที่ มุสเซิน (Mussen) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กในระยะต้นของชีวิตว่าจะต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สร้างเสริมพัฒนาการให้กว้างขวาง ซึ่งสภาพที่แวดล้อม